

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กรมสามัญศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความเสมอภาคทางการศึกษาแก่เยาวชนของประเทศอย่างทั่วถึง การจัดการศึกษาในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประถมศึกษานั้นได้กลายเป็นบริการของรัฐอย่างหนึ่งที่มีปริมาณงานอย่างกว้างขวาง มีผู้รับบริการประมาณ 6.5 ล้านคน เป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับประชากรในวัยเรียนระดับนี้ได้เกือบครบทุกคน และรัฐบาลยังมีนโยบายที่จะปรับปรุงการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมประชากรทุกคนในโอกาสต่อไป การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะขยายปริมาณการมัธยมศึกษาตอนต้นให้เยาวชนได้รับการศึกษาให้มากขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) โดยจะหาวิธีการดำเนินงานส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับนี้ให้มากยิ่งขึ้น ศึกษาหาความเป็นไปได้และวิธีการขยายการมัธยมศึกษาในจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ พร้อมทั้งส่งเสริมและช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนพัฒนากระบวนการรับนักเรียนเข้าเรียนต่อ เพื่อให้เด็กที่เสียเปรียบทางเศรษฐกิจและสังคมได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลมากขึ้น

จากสถิติการรับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2529 ทั้งประเทศเพียงร้อยละ 40 และในบางจังหวัดมีอัตราการศึกษาต่อต่ำมาก กล่าวคือไม่ถึงร้อยละ 25 โดยเฉพาะในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 5) สาเหตุที่เป็นผลให้การศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนเพิ่มขึ้นในอัตราต่ำ พบว่ามี 5 ประการ ได้แก่ ความยากจนของผู้ปกครอง สถานที่ตั้งของโรงเรียนมัธยมศึกษาห่างไกล ต้องการ

ให้บุตรหลานช่วยทำงานบ้าน ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานเป็นข้าราชการ และมีการทิ้งถิ่นฐานไปประกอบอาชีพอื่นแล้วหางานทำไม่ได้ (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 3 - 4) เพื่อให้อัตราการศึกษาระดับมัธยมศึกษามีอัตราสูงขึ้น กรมสามัญศึกษาได้กำหนดนโยบายในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมระยะที่ 6 (2530 - 2534) ของกรมสามัญศึกษาไว้ดังนี้ "กระจายความเสมอภาคทางโอกาสเข้าศึกษาต่อโดยเน้นขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำและให้คลุมพื้นที่ชนบททุรกันดาร เมื่อสิ้นแผนให้รับนักเรียนที่จบประถมศึกษาเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50" (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 6) และจัดให้มีโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาขึ้น โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2530 และได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2530

วัตถุประสงค์ของการจัดโครงการดังกล่าว ผนวม แก้วกำเนิด (2531 : 3) ได้เขียนในโครงการ (แม่บท) จัดการเรียนการสอนในรูปแบบกึ่งระบบโรงเรียนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสเป็นกรณีพิเศษที่จะให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผู้ปกครอง เดิมไม่สนใจจะให้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้เข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาในรูปแบบกึ่งระบบโรงเรียนโดยไม่จำเป็นต้องมาโรงเรียน
2. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนในระหว่างเวลาที่กำลังเรียนอยู่ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครองทำงานบ้าง และหรือประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น
3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน สามารถนำรายได้ไปจุนเจือครอบครัวได้ตามสมควร
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ในวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านวิชาชีพ ท้องถิ่นและเทคโนโลยี ส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาคอร์ครัว และมีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมือง
5. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ชีวิตในท้องถิ่นที่อยู่เพื่อการศึกษาและฝึกงานอาชีพ ท้องถิ่น เพื่อดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพในท้องถิ่นต่อไป โดยไม่อพยพหลบย้ายออกจาก

ท้องถิ่นไปสู่เมืองจนเกิดปัญหาของสังคม

การดำเนินงานได้กำหนดให้ใช้โครงสร้างการบริหารงานที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน คือ คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด คณะอนุกรรมการการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม จังหวัด และคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด ที่เสนอให้จัดตั้งคณะทำงานระดับกรม คือ คณะกรรมการบริหารโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และยังกำหนดให้มีการปรับปรุงพัฒนาและบริหารหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้สามารถจัดสอนในรูปแบบกึ่งระบบโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง โดยจัดสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรเพียงครึ่งวัน ส่วนอีกครึ่งวันให้จัดสอนวิชาชีวิให้แก่แก่นักเรียนภาคฤดูร้อนที่โรงเรียน และวิชาอาชีพภาคปฏิบัติที่ไร่นา สวน หรือช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ

โรงเรียนเป้าหมายที่ดำเนินงานตามโครงการเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งอยู่ในชนบท นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนประจำตำบล จากรายงานผลการประเมินโรงเรียนที่เปิดกึ่งระบบโรงเรียน ของกรมสามัญศึกษา จำนวนโรงเรียนในโครงการมีดังนี้

ปี 2530	มีจำนวนโรงเรียนเข้าโครงการ	225	โรงเรียน
ปี 2531	เพิ่ม 93	โรงเรียน	เป็นโรงเรียนเข้าโครงการ 318
ปี 2532	เพิ่ม 82	โรงเรียน	เป็นโรงเรียนเข้าโครงการ 400
ปี 2533	เพิ่ม 106	โรงเรียน	เป็นโรงเรียนเข้าโครงการ 506
ปี 2534	เพิ่ม 212	โรงเรียน	เป็นโรงเรียนเข้าโครงการ 718

เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย กรมสามัญศึกษาได้ใช้ยุทธวิธีสร้างโรงเรียนในโครงการให้เกิดเป็นโรงเรียนตัวอย่างหรือโรงเรียนแม่แบบไว้ทุกจังหวัด ๑ ละ 1 โรงเรียน จังหวัดใดมีจำนวนโรงเรียนเข้าโครงการในปี 2530 มากกว่า 10 โรงเรียน ก็เพิ่มโรงเรียนแม่แบบอีก 1 โรงเรียน ในระยะแรกจึงมีโรงเรียนแม่แบบของ 38 จังหวัด จำนวน 51 โรงเรียน ขณะเดียวกันก็ให้โอกาสแก่โรงเรียนในโครงการดำเนินงานไปเองตามมาตรการที่กำหนดไว้ และมาคูดงานจากโรงเรียนแม่แบบไปประกอบการดำเนินงานด้วย

แต่เนื่องจากประชาชนกำลังประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาการว่างงาน ปัญหา

คำนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในตัวเมือง เป็นผลให้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษายังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (บรรจบ คำคุณ. 2532 : 5)

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดมีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ กล่าวคือ มีพื้นที่ทั้งหมด 20,548.16 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับเขตจังหวัดชัยภูมิและขอนแก่น ทิศใต้ติดต่อกับเขตจังหวัดนครนายกและปราจีนบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดลพบุรีและสระบุรี (สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. 2533 : 1) ในด้านการจัดการศึกษามีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระจายตามพื้นที่ทุกอำเภอ จำนวน 61 โรงเรียน และในจำนวนนี้มีโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 29 โรงเรียน นับว่ามีจำนวนโรงเรียนมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในปีการศึกษา 2533 มีนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ร้อยละ 41.70 (สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. 2533) จากการที่จังหวัดนครราชสีมาเป็นพื้นที่กว้างใหญ่ มีอาณาเขตติดต่อกับหลายจังหวัด หลายภูมิภาค จึงทำให้มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพทางภูมิประเทศ แตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ การดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาจึงมีวิธีดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพและความพร้อมของแต่ละโรงเรียนโดยมีการจัดระบบการเรียนทั้งในแบบปกติและแบบกึ่งระบบโรงเรียน บริหารโครงการในรูปของคณะกรรมการ ดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดให้ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลายกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น (กรมสามัญศึกษา. 2533 : 7 - 16)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาถึงสภาพและวิธีดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา อันจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและแผนการดำเนินการของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ
 - 1.1 ด้านบุคลากร
 - 1.2 ด้านอาคารสถานที่
 - 1.3 ด้านสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาวิธีดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ตามรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ
 - 2.1 ด้านหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียน
 - 2.2 ด้านวิธีการสอน
 - 2.3 ด้านการบริหารและการจัดการ
 - 2.4 ด้านทรัพยากรที่ใช้
 - 2.5 ด้านการส่งเสริมสนับสนุน
 - 2.6 ด้านการประชาสัมพันธ์

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและวิธีดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 29 โรงเรียน ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ

1.1.1 ด้านบุคลากร

1.1.2 ด้านอาคารสถานที่

1.1.3 ด้านสถานภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

1.2 ศึกษาวิธีดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2533 จำนวน 29 โรงเรียน ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ

1.2.1 ด้านหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียน

1.2.2 ด้านวิธีการสอน

1.2.3 ด้านการบริหารและการจัดการ

1.2.4 ด้านทรัพยากรที่ใช้

1.2.5 ด้านการส่งเสริมสนับสนุน

1.2.6 ด้านการประชาสัมพันธ์

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2533 จำนวน 29 โรงเรียน แยกเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 41 คน หัวหน้าหมวดวิชาสามัญ จำนวน 21 คน หัวหน้าหมวดวิชาการงาน - อาชีพ จำนวน 25 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 87 คน

3. ตัวแปรในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย

- 3.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน
- 3.1.2 หัวหน้าหมวดวิชาสามัญ
- 3.1.3 หัวหน้าหมวดวิชาการงาน - อาชีพ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 สภาพทั่วไปของโรงเรียน ประกอบด้วย บุคลากร อาคารสถานที่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

3.2.2 วิธีดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย

- 3.2.2.1 ด้านหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียน
- 3.2.2.2 ด้านวิธีการสอน
- 3.2.2.3 ด้านการบริหารและการจัดการ
- 3.2.2.4 ด้านทรัพยากรที่ใช้
- 3.2.2.5 ด้านการส่งเสริมสนับสนุน
- 3.2.2.6 ด้านการประชาสัมพันธ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียน หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา เป็นสถานที่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย บุคลากร อาคารสถานที่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น สามารถตรวจสอบได้โดยแบบตรวจสอบรายการ

2. วิธีดำเนินงานโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติงานของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา ในการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา สามารถตรวจสอบได้จากแบบสอบถามมาตราส่วน
ประมาณค่า โดยครอบคลุมเนื้อหาในด้าน

2.1 ด้านหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียน หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตร
และวิธีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ให้มีความ
ยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและความแตกต่างของผู้เรียน ประกอบด้วยกลุ่ม
สมรรถภาพพื้นฐาน กลุ่มวิชาการ กลุ่มประสบการณ์อาชีพ

2.2 ด้านวิธีการสอน หมายถึง การดำเนินการสอนโดยยึดผลสัมฤทธิ์ใน
สมรรถภาพของผู้เรียนเป็นหลัก จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่
กันไป

2.3 ด้านบริหารและการจัดการ หมายถึง การพัฒนาระบบบริหารของ
โรงเรียนเพื่อให้บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีความรู้ความเข้าใจวิธีการดำเนินงาน และ
สามารถดำเนินการตามบทบาทได้อย่างถูกต้อง โดยใช้โครงสร้างของคณะกรรมการการศึกษา
การศาสนา และวัฒนธรรมจังหวัด

2.4 ด้านทรัพยากรที่ใช้ หมายถึง อาคารสถานที่ บุคลากร และงบประมาณ
ของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรม
สามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา

2.5 ด้านการส่งเสริมสนับสนุน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดเพื่อให้มี
ผู้มาเรียนเพิ่มขึ้น

2.6 ด้านการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อสื่อสารให้กับผู้ปกครอง
นักเรียน นักเรียน ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นประโยชน์การเรียนในระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้นชัดเจนยิ่งขึ้น

3. โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิด
สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2533 จำนวน 29 โรงเรียน

4. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วย

อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ หรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการทั้งที่ ได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการและได้
รับแต่งตั้งเป็นการภายใน ของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา

5. หัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง บุคลากรที่ได้รับการแต่งตั้งหรือรับผิดชอบปฏิบัติ
หน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 2 หมวดวิชา ได้แก่ หมวดวิชา
สามัญ และหมวดวิชาการงาน - อาชีพ

